

Austerlicas

Vertė Rūta Jonynaitė,
Šv. Jeronimo premijos laureatė

W. G. Sebald

baltos lankos

W. G. Sebald

Austerlicas

Iš vokiečių kalbos vertė Rūta Jonynaite

baltos lankos

Antroje septintojo dešimtmečio pusėje man teko keletą sykių, iš dalies mokslo reikalais, iš dalies dėl kitų, ir pačiam gerai nesuprantamų priežasčių, iš Anglijos keliauti į Belgiją, kartais tik dienai kitai, kartais ir keilioms savaitėms. Per vieną tų išvykų, nudangindavusių mane, kaip visada atrodė, labai toli į svetimus kraštus, skaisčią vos išaušusios vasaros dieną aš atsidūriau Antverpene, mieste, kurio lig tol buvau girdėjęs tiktai vardą. Nuo pat pirmų akimirkų, kai per viaduką su abipus stirkšančiais keistais smailiais bokšteliais traukinys pamažu įriedėjo į tamsią geležinkelio stoties halę, mane persmelkė tartum koks negerumas, ir tas jausmas neatlėgo per visą tuokart Belgijoje praleistą laiką. Prisimenu, kokiais netvirtais žingsniais klydinėjau po miesto centrą, *Jeruzalemstraat*, *Nachtegaalstraat*, *Pelikaanstraat*, *Paradijsstraat*, *Immerseelstraat* ir daugybe

kitų gatvių ir gatvelių, ir kaip galiausiai, kamuojamas galvos skausmo ir negerų minčių, prisiglaudžiau zoologijos sode, besišliejančiame prie Astridos aikštės, visai greta Centrinės geležinkelio stoties. Prasėdėjau ten, kol bent kiek atitokau, paunksnėje ant suolo prie paukščių voljero, kuriame šmaižiojo gausybė margaplunksnių kikilių ir dagilių. Saulė jau krypo į pavakarę, kai prasivaikščiojęs per parką galų gale dar užėjau į vos prieš porą mėnesių naujai atidarytą naktinių gyvūnų paviljoną „Nocturamą“. Valandėlę užtruko, kol akys apsiprato su dirbtine prieblanda ir aš pradėjau už stiklo įžiūrėti visokius žvėrelius, blyškaus mėnulio apšviestą jų sutemų gyvenimą. Kokius gyvūnus mačiau anuomet Antverpeno „Nocturamoje“, gerai nebežinau. Turbūt šikšnosparnius ir ilgaausius šoklius iš Egipto ar Gobio dykumos, vietinius ežius, apuokus ir pelėdas, Australijos kengūrinės žiurkes, miškines kiaunes, miegapeles ir pusbeždžiones – jie šokinėjo nuo šakos ant šakos, šmirinėjo po pilkai gelsvą smėlį arba stauga pradingdavo bambukų tankumyne. Tikrai įsiminė tik meškėnas, ilgai stebėjau jį, rirtu veidu tupintį prie upelio ir stropiai plaunantį vis tą pačią obuolio

skiltele, tarsi tokiu visas protingumo ribas peržengiančiu kruopštumu tikėtusi ištrūkti iš netikro pasaulio, į kurį pateko, taip sakant, ne savo valia. O šiaip, iš kitų „Nocturamoje“ įkurdintų gyvūnų atmintyje išliko tik tiek, kad ne vieno jų buvo nepaprastai didelės akys, ir žvelgė jie tuo įdėmiu tiriančiu žvilgsniu, koku žvelgia

kai kurie dailininkai ir filosofai, mėginantys gryna žiūra ir grynu mąstymu prasismelkti į mus supančią tamsą.

Ir dar anuokart, regis, man sukosi galvoj mintis, ar sutemus tikrai nakčiai, kai zoologijos sodas lankytojams uždaromas, ar tada „Nocturamos“ gyventojams kas nors užžiebia elektros šviesą, kad, išaušus dienai jų atvirkščioje miniatiūrinėje visatoje, jie galėtų bent kiek nurimę sumerkti akis. – Metams bėgant „Nocturamoje“ matyti vaizdai susimaišė mano atmintyje su kitais, išlikusiais Antverpeno centrinės stoties vadinosios *salle des pas perdus** vaizdais. Jei šiandien pabandau įsivaizduoti tą laukiamąją salę, tuoj prieš akis iškyla „Nocturama“, o pagalvojęs apie „Nocturamą“ išsyk prisimenu laukiamąją salę, turbūt todėl, kad aną pavakarę iš zoologijos sodo aš žengiau tiesiai į geležinkelio stotį, tik trumpam stabtelėjau aikštėje ir apžvelgiau lig pat viršaus visą fasadą to fantastiško pastato, į kurį ryte atvykęs kaip reikiant neatkreipiau dėmesio. Dabar pamačiau, kaip toli šis statinys, atsiradęs globojant karaliui Leopoldui II, pranoksta tai, kas atitiktų jo paskirtį, ir aukštai ant erkerio bokšto, į kairę nuo stoties fasado, su nuostaba išvydau ištisai patina

* Laukiamoji salė (pranc.) (čia ir toliau, jei nenurodyta kitaip, – vert. past.).

padengtą negriuką, kuris su savo vienkupriu jau visą šimtmetį stovi vienišas po Flandrijos dangum kaip paminklas Afrikos gyvūnų ir tenbuvusių pasauliui. Įėjus į Centrinės stoties vestibulį, apgaubtą šešiasdešimties metrų aukščio kupolo, pirmiausia man kilo mintis, galimas daiktas, sužadinta apsilankymo zoologijos sode ir ką tik matyto vienkuprio, kad čia, šioje prašmatnioje, tiesa, anuomet gerokai apšiurusiame fojė marmurinėse nišose turėtų stovėti liūtų ir leopardų narvai ir akvariumai su rykliais, aštuonkojais ir krokodilais, kaip kad, atvirksčiai, kai kuriuose zoologijos soduose galima mažiūčiu geležinkeliu apvažiuoti tolimiausius pasaulio kraštus. Tikriausiai dėl panašių Antverpene sakytum savaime apninkančių minčių laukiamoji salė – šiandien, kiek žinau, paversta darbuotojų valgykla – man pasirodė kaip antra „Nocturama“, tačiau šį išpūdį, be abejo, galėjo sustiprinti ta aplinkybė, kad, kai žengiau į vidų, saulė kaip tik pasislėpė už miesto stogų. Milžiniškuose blausiuose veidrodžiuose prieš langus dar nebuvo galutinai užgesę auksiniai ir sidabriniai atspindžiai, bet salė, kurioje nejudėdami ir tytomis pasklidai sėdėjo vos keli keleiviai, jau grimzdo

į požemių pasaulio sutemas. Panašiai kaip gyvūnai „Nocturamoje“, tarp kurių būta stebėtinai daug nykštukinių rūšių – mažutėlių lapių fenekų, kiškiašoklių ir žiurkėnų, taip ir tie keleiviai man pasirodė kažkokie mažičiai, gal dėl nepaprastai aukštų salės lubų, gal dėl vis tirštėjančios tamsos, ir spėju, kad būtent todėl man dingtelėjo šiaip jau absurdiška mintis, neva jie yra paskutiniai sunykusios, iš tėvynės išgintos arba tiesiog pražuvusios tautos atstovai, vieninteliai iš visų likę gyvi, užtat ir žvelgiantys taip sielvartingai, lygiai kaip žvėrys zoologijos sode. – Vienas tų laukiančiųjų *salle des pas perdus* buvo Austerlicas, anuomet, šešiasdešimt septintaisiais, kone jaunatviškos išvaizdos vyras šviešiais keistai garbiniuotais plaukais, kokius esu matęs tik puošiant vokiečių herojaus Zygfrido galvą Lango filme „Nybelungai“. Kaip ir per visus vėlesnius mūsų susitikimus, taip ir tąsyk Antverpene Austerlicas avėjo sunkius žygio batus, mūvėjo sakytum darbinės blukiai mėlyno standaus medvilninio audinio kelnes bei vilkėjo pagal matą pasiūtą, tačiau seniai iš mados išėjusį kostiuminį švarką ir iš kitų keleivių išsiskyrė ne tik šia apranga, bet ir tuo, kad vienintelis nesmaksojo prieš

save, o kažką vis užsirašinėjo ir braižėsi, ir tie eskizai, matyt, buvo susiję su prašmatnia, mano manymu, veikiau valstybinėms iškilmėms tinkama, bet ne laukti artimiausio traukinio į Paryžių ar Ostendę skirta sale, kurioje abu sėdėjome, nes jeigu kurį laiką jis liaudavosi rašęs, tai dažnai ilgai užsižiūrėdavo į langų eilę, kaneliuotus piliastrus ar kitas salės konstrukcijos dalis ir detales. Vienu metu Austerlicas išsiėmė iš kuprinės fotoaparata, seną „Ensign“ su dumplėmis stumdomu objektyvu, ir keletą kartų nutraukė tuo tarpu jau visai užtemusius veidrodžius, tačiau tų atvaizdų man ligi šiolei nepavyko rasti tarp daugelio šimtų nuotraukų, daugiausia nė neišrūšiuotų, patikėtų man netrukus po to, kai vėl susitikome 1996 metų žiemą. Kai galiausiai priėjau prie Austerlico ir paklausiau, kuo gi jį taip aki-vaizdžiai sudominusi ši laukiamoji salė, jis, nemaž ne-nustebęs dėl mano tiesumo, nedvejodamas tuojau ėmė aiškinti – beje, ir vėliau man ne sykį teko patirti, kad vieniši keliautojai paprastai jaučiasi dėkingi pagaliau, kartais po daugelio pratylėtų dienų, radę pašnekovą. Neretai tokiomis aplinkybėmis jie netgi būna pasiruošę beatodairiškai atsiverti svetimam žmogui.